

УДК 371.13:159.9

DOI: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-38

А.Л. ФРУМКІНА,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов № 2,
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ І ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкрито проблему формування педагогічної і психологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів. Подано, що змістовий аспект формування педагогічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів полягає в формуванні дидактичної, виховної і організаційної компетенцій, кожна з яких формується у внутрішньому і зовнішньому взаємозв'язку знань та відповідних їм умінь. Проаналізовано змістовий аспект формування психологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів, який полягає в формуванні диференційно-психологічної, соціально-психологічної і аутопсихологічної компетенцій, кожна з яких формується у взаємозв'язку встановлених знань та відповідних їм умінь. Враховуючи, що формування педагогічної і психологічної компетентностей ґрунтується на вивченні теоретичного матеріалу і вмінні його подальшого педагогічного застосування, нами було виокремлено 5 етапів реалізації змістової і процесуальної діяльності, а саме: *мотиваційний*, який обумовлюється необхідністю розуміння студентами практичної значущості для них тієї частини предметного змісту, що вивчається, та способів її застосування для вдосконалення їхньої професійної діяльності; *рецептивний*, мета якого полягає в засвоєнні тієї частини предметного змісту матеріалу, що вивчається, на рецептивному рівні, тобто володіння здатностями сприймати інформацію на слух, осмислювати її, зіставляти нові відомості з наявними з цієї та суміжної науки, а також відрізнити нову інформацію від подібної, що вже перебуває у свідомості студентів; *репродуктивний*, мета якого полягає в засвоєнні тієї частини предметного змісту матеріалу, що вивчається, на репродуктивному рівні, що являє собою здатність відтворювати здобуті знання в різних видах їх прояву і відповідає репродуктивним вмінням студентів; *продуктивний*, мета якого полягає в засвоєнні тієї частини предметного змісту матеріалу, що вивчається, на продуктивному рівні, тобто володіння здатностями відтворювати здобуті знання в їх власній інтерпретації з обов'язковою аргументацією власної точки зору, що відповідає розвитку продуктивних умінь студентів; *творчий*, мета якого полягає в застосуванні тієї частини матеріалу, що вивчається, на творчому рівні, тобто володіння здатністю застосовувати здобуті знання в їх розширеному обсязі і в ускладнених видах навчальної діяльності, що відповідає розвитку творчих умінь студентів. Усі ці етапи програмуватимуть увесь подальший процес засвоєння змісту, що вивчається (як педагогічного, так і психологічного).

Ключові слова: педагогічна компетентність, психологічна компетентність, знання, вміння, етапи реалізації змістової і процесуальної діяльності, майбутні вчителі початкових класів.

В статье раскрыта проблема формирования педагогической и психологической компетентности будущих учителей начальных классов. Представлено, что содержательный аспект формирования педагогической компетентности будущих учителей начальных классов состоит в формировании дидактической, воспитательной и организационной компетенций, каждая из которых формируется во внутренней и внешней взаимосвязи знаний и соответствующих им умений. Проанализированы содержательный аспект формирования психологической компетентности будущих учителей начальных классов, который заключается в формировании дифференциально-психологической, социально-психологической и аутопсихологической компетенций, каждая из которых формируется во

взаимосвязи установленных знаний и соответствующих им умений. Учитывая, что формирование педагогической и психологической компетентности основывается на изучении теоретического материала и умении его дальнейшего педагогического применения, нами было выделено 5 этапов реализации содержательной и процессуальной деятельности, а именно: *мотивационный*, который обуславливается необходимостью понимания студентами практической значимости изучаемой части предметного содержания и способов ее применения для совершенствования их профессиональной деятельности; *рецептивный*, цель которого заключается в усвоении части изучаемого предметного содержания на рецептивном уровне, то есть владение способностями воспринимать информацию на слух, осмысливать ее, сопоставлять новые сведения с имеющимися по этой и смежной науке, а также отличать новую информацию от подобной, уже находящейся в сознании студентов; *репродуктивный*, цель которого заключается в усвоении части предметного содержания изучаемого материала на репродуктивном уровне, который представляет собой способность воспроизводить приобретенные знания в различных видах их проявлений и соответствует репродуктивным умениям студентов; *продуктивный*, цель которого заключается в усвоении части предметного содержания изучаемого материала на продуктивном уровне, то есть владение способностями воспроизводить приобретенные знания в их собственной интерпретации с обязательной аргументацией собственной точки зрения, что соответствует развитию продуктивных умений студентов; *творческий*, цель которого заключается в применении части, изучаемого на творческом уровне материала, то есть обладание способностью применять полученные знания в их расширенном объеме и в сложных видах учебной деятельности, соответствует развитию творческих умений студентов. Все эти этапы программируют весь дальнейший процесс усвоения изучаемого содержания (как педагогического, так и психологического).

Ключевые слова: педагогическая компетентность, психологическая компетентность, знания, умения, этапы реализации содержательной и процессуальной деятельности, будущие учителя начальных классов.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Однією з найбільш актуальних проблем становлення майбутнього педагога сьогодні є формування його педагогічної і психологічної компетентностей особливо в період, коли йдеться про підготовку вчителя Нової української школи, який повинен опанувати новітні практики, технології, методики, форми, методи професійної діяльності на засадах інноваційних освітніх підходів з урахуванням потреб держави та глобалізованого світу. Нова місія педагога розглядається в контексті європейського професіоналізму із збереження кращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей [0]. Суспільству потрібні висококваліфіковані, конкурентоспроможні фахівці, яким притаманна професійна компетентність у своїй сфері, сформованість готовності до виконання професійної діяльності, саморозвиток, бажання самореалізації в сучасних умовах [0]. А головна ідея підвищення кваліфікації педагогічних працівників початкової школи полягає у високоякісному формуванні їхніх професійно-педагогічної та психологічно-фасилітативної компетентностей, що і є важливою передумовою для досягнення досконалості в подальшій педагогічній діяльності.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування педагогічної і психологічної компетентностей вчителів/викладачів досліджували чимало науковців. Так, формування педагогічної компетентності подано в працях Ю. Бабанського, І. Богданової, З. Курлянд, А. Ліненко, Т. Осипової, Т. Серебровської, В. Симоненко, Ш. Шарипова, О. Цокур та ін. Формування психологічної компетентності викладачів подано в працях А. Алферова, Н. Демидова, Н. Кузьминої, Е. Климова, Т. Маслова, Г. Метельського, О. Полуніна, В. Сластьоніна, О. Цільмак, Н. Шварп, Л. Подоляк, В. Юрченко та ін. Однак незважаючи на результати цих і багатьох інших наукових досліджень, проблема формування педагогічної і психологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів з урахуванням потреб Нової української школи в інтегрованій педагогічній діяльності залишається актуальною і потребує детального вивчення.

Мета статті – визначити й обґрунтувати особливості формування педагогічної і психологічної компетентностей майбутніх учителів початкових класів для подальшого моделювання процесу підготовки майбутніх учителів до їх інтегрованої педагогічної діяльності.

Завданнями є такі: (1) Визначити змістовий аспект формування педагогічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів. (2) Визначити змістовий аспект формуван-

ня психологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів. (3) Розглянути змістову і процесуальну форми досягнення педагогічної і психологічної компетентностей і визначити етапи їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою будь-якої педагогічної спеціальності є володіння студентами педагогічних університетів знаннями і вміннями в двох основних галузях, саме: 1) педагогіці, тобто навчанні і вихованні, 2) психології, тобто врахуванні психолого-педагогічних особливостей певного вікового колективу і вміннями керувати ним.

Зміст знань і вмінь з педагогіки і психології стосовно їх подальшого використання в колективах дітей початкових класів наведено в стандарті вищої освіти, затвердженому Міністерством освіти і науки України. Розглянемо їх у такій модифікованій формі, де кожен вид знань як з педагогіки, так і психології, буде відповідати необхідності розвитку у дітей відповідних видів умінь. При цьому кожний попередній вид знань і вмінь буде передбачати наступний, а кожний наступний вид знань і вмінь буде ґрунтуватися на попередньому. Така форма взаємозв'язку компонентів змісту навчання виходить з дидактичних закономірностей процесу навчання С. Гончаренко [0], В. Краєвського [0], І. Лернера [0], Р. Мартинової [0].

Розглянемо спочатку компоненти змісту навчання педагогіки за затвердженим Міністерством освіти і науки України Стандартом вищої освіти для спеціальності 013 «Початкова освіта».

Під **педагогічною компетентністю**, за визначенням Л. Биркун, О. Будник, Н. Ігнатенко, О. Красовської, В. Кизилювої, Л. Коваль, С. Скворцова, В. Шпак розуміється «здатність до проектування, організації, оцінювання, рефлексії та коригування навчально-виховного процесу в початковій ланці освіти» [0, с. 35]. Ця компетентність включає дидактичну, виховну і організаційну компетенції, кожна з яких формується у взаємозалежності одна від одної. Розглянемо їх детально.

Під **дидактичною компетенцією** розуміється «здатність майбутнього вчителя (випускника) вирішувати стандартні та проблемні професійні завдання, що виникають в освітній практиці початкової школи, на основі сформованих знань про теоретичні засади побудови змісту і процесу навчання молодших учнів, зокрема ґрунтовних знань про сучасні теорії навчання, гнучкого володіння методами навчання; спроможність обґрунтовано обирати прийом, засоби, технології, форми організації навчання, адекватні дидактичній ситуації» [0, с. 35–36]. У зв'язку з цим вона включає такі знання та вміння. **Знання:** теоретичні основи процесу навчання молодших школярів, зокрема закони, закономірності, принципи, правила, методи і технології навчання; традиційні та інноваційні форми організації освітнього процесу; особливості аналізу навчального процесу в початковій школі. **Уміння:** трактувати поняття «закони, закономірності, принципи, правила, методи і технології навчання»; визначити традиційні та інноваційні форми організації освітнього процесу і організувати процес навчання на основі наявних дидактичних принципів; організувати процес навчання з різними типами уроків.

Під **виховною компетенцією** розуміється «здатність випускника до здійснення виховної діяльності з молодшими школярами; здатність до планування, проектування й аналізу виховного процесу початкової школи як цілісної педагогічної системи, яка включає мету, завдання, зміст, методи, прийоми, педагогічні засоби, форми організації, діяльність вихователя й вихованців; спрямованість на досягнення відповідних результатів; здатність ефективно використовувати виховний потенціал уроків і занять із учнями в позаурочний час тощо» [0, с. 36]. Тому вона включає такі знання та вміння. **Знання:** принципи і методи організації виховної роботи шкільного колективу учнів початкових класів; принципи і методи організації виховної роботи учнів на уроках у процесі навчання; принципи і методи позакласної та позашкільної виховної роботи, педагогічної співпраці з батьками молодших учнів у позаурочний час. **Уміння:** проводити виховні заходи щодо виховання дітей загальнолюдських і національних цінностей народу; здійснювати виховну роботу учнів під час сприйняття та засвоєння нової предметної інформації; розробляти сценарії проведення різноманітних позакласних виховних заходів та реалізовувати їх на практиці у рольовій драматизації.

Під **організаційною компетенцією** розуміється «здатність до організації навчально-виховного процесу в початковій школі, систематичного підвищення професійно-педагогіч-

ної кваліфікації». Тому вона включає такі знання та вміння [0, с. 37]. **Знання:** нормативні документи, що регулюють управління системи національної освіти; принципи, напрями, методи внутрішнього управління процесом виховання; шляхи підвищення професійної майстерності вчителя початкової школи. **Уміння:** складати особистий план підвищення професійної кваліфікації; досягати виховних цілей у процесі навчально-педагогічної діяльності; удосконалювати досвід педагогічної діяльності на основі самоосвіти.

Таким чином, педагогічна компетентність базується на досягненні трьох видів компетенцій, а саме: дидактичної, виховної, і організаційної, кожна з яких формується як у внутрішньому взаємозв'язку знань та відповідних їм умінь, так і у зовнішньому взаємозв'язку, що полягає в набутті пізнавальної інформації на матеріалі виховного характеру та недопущення при цьому порушення норм взаємодії учнів як на уроках, так і в позаурочний час. Наведемо приклад практичного становлення педагогічної компетентності майбутнього вчителя. Так, дидактичні знання таких термінів, як «законо, закономірності, принципи, правила, методи і технології навчання» припускають вміння не тільки їх нормативного трактування, а й здатність організації процесу навчання відповідно до їх значення; вони, у свою чергу, сприяють набуттю знань законів організації виховного процесу, бо принцип виховного навчання є основним у педагогічній діяльності вчителя. Реалізується цей принцип в уміннях виховання школярів на основі змісту матеріалу, що досліджується, а також на основі організації толерантного і гуманного ставлення дітей один до одного і до дорослих. Становлення таких виховних умінь на основі умінь дидактичних виступає основою набуття знань щодо організації навчально-виховного процесу, що має прояв в умінні самовдосконалення особистості педагога, а саме написанні програми професійної перепідготовки. Така взаємодія у формуванні компетенцій для досягнення педагогічної компетентності гарантує майбутньому педагогу високий рівень його професійної педагогічної готовності.

Надалі розглянемо змістовий аспект формування психологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів. За даними досліджень Л. Биркун, О. Будник, Н. Ігнатенко, О. Красовської, В. Кизилової, Л. Коваль, С. Скворцова, В. Шпак, **психологічна компетентність** являє собою «здатність до розвитку учнів початкової школи як суб'єктів освітнього процесу на основі знань та умінь про їхні вікові, індивідуальні особливості, соціальні чинники розвитку» [0, с. 35]. Вона включає диференціально-психологічну, соціально-психологічну і аутопсихологічну компетенції. Розглянемо їх детально.

Під диференціально-психологічною **компетенцією** розуміється «здатність до застосування знань про особливості засвоєння навчального матеріалу учнями початкової школи у відповідності з їхніми індивідуальними та віковими характеристиками сприймання, уваги, пам'яті, мислення; вміння застосовувати ці знання при моделюванні ситуацій навчання, виховання і розвитку молодших школярів; спроможність урахувати в професійній діяльності тип темпераменту, вік, стать, антропологічні ознаки учнів; володіння психологічними методами вивчення індивідуальних особливостей перебігу пізнавальних процесів дітей та їх урахування у проектуванні педагогічного процесу» [0, с. 34]. Тому вона включає такі знання та вміння. **Знання:** особливостей розвитку кожної дитини – члена навчального колективу, її характеру, темпераменту і здібностей до певного виду діяльності; емоційно-вольового стану дитини, її можливої поведінки в різних стандартних і нестандартних ситуаціях; методів впливу на неадекватну поведінку учня як під час уроку, так і в позаурочний час. **Уміння:** визначати темперамент кожного учня, його інтерес до певних дисциплін та рівень здібностей щодо їх засвоєння; коректувати поведінку дитини залежності від емоційно-обумовлених обставин, що виникають; впливати на особистість кожного учня для підтримки його нормативної поведінки і корекції ненормативного поводження.

Під соціально-психологічною **компетенцією** розуміється «здатність до застосування знань про особливості комунікативної діяльності учнів класу / учня початкової школи, взаємостосунки вчителя й учнів, закономірності педагогічного спілкування, соціальної ситуації, ситуацій міжособистісної взаємодії; вміння застосовувати ці знання в моделюванні навчально-виховного процесу в початковій школі» [0, с. 34]. Тому вона включає такі знання та вміння. **Знання:** особливостей спілкування в шкільному колективі і взаємодії з ним; змістових відмінностей міжособистісного та міжгрупового спілкування; засобів впливу як на особистість, так і на весь учнівський колектив для вирішення педагогічних завдань. **Уміння:** ви-

користувати техніки індивідуального і групового спілкування; застосовувати різні стратегії й тактики спілкування залежно від ситуації (конфліктна, стимулююча, проблемна, пошукова та ін.); переконувати учня та групу учнів у необхідності дотримання правил та норм поведінки між двома учнями, між групою учнів та учнів з дорослими.

Під аутопсихологічною компетенцією розуміється «здатність до адекватного усвідомлення особистісно-професійних якостей, самопізнання, самооцінки як підґрунтя формування критичного, гуманістично-орієнтованого мислення вчителя початкової школи, емоційної усталеності, екстраверсії, розвитку проникливості; інтелектуальна здатність до бачення, постановки й розв'язання проблем особистісного зростання учня; сформованість психологічного мислення вчителя початкової школи; його готовність до природовідповідних дій у процесі навчання (чуття самого себе й міри власних дій як першого вчителя); здатність до самоусвідомлення, саморозвитку, вдосконалення педагогічної діяльності з високим рівнем автономності» [0, с. 34–35]. Тому вона включає такі знання та вміння.

Знання: психологічних особливості своєї особистості, а також педагогічних умов та чинників саморозвитку; видів та засобів підвищення мотивації своєї педагогічної діяльності; критеріїв, показників та рівнів оцінювання власної професійної придатності на основі рефлексивного аналізу власних досягнень. **Уміння:** давати собі адекватну оцінку як педагогічного працівника з дітьми молодшого шкільного віку та коригувати свою психолого-педагогічну діяльність; застосовувати засоби щодо підвищення інтересу до роботи з дітьми молодшого шкільного віку та об'єктивно визначати свою професійну придатність на основі визначення рівня мотивації власної професійної діяльності; оцінювати свою професійну придатність на основі аналізу власних досягнень певної педагогічної діяльності.

Відтак, психологічна компетентність ґрунтується на досягненні диференційно-психологічної, соціально-психологічної та аутопсихологічної компетенцій, кожна з яких формується у взаємозв'язку одна з одною. Так, наприклад, диференційно-психологічні знання особливостей кожної дитини, її характер, темперамент і здібності забезпечують становлення умінь визначати: темперамент, вищезазначені психологічні характеристики, здатність до засвоєння предметів, що вивчаються. Це становить основу для набуття знань спілкування вчителя в колективі і взаємодії з кожним його членом. А це, у свою чергу, дозволяє майбутньому педагогу розвивати вміння використовувати техніку індивідуального і групового спілкування. Якщо результативність застосування такої техніки висока, педагог може індивідуально оцінити як свою мотивацію психолого-педагогічної діяльності, так і рівень професіоналізму. Наведений приклад демонструє, що три види вищезазначених компетенцій розвиваються у взаємозв'язку одна з одною і таким чином призводять до становлення психологічної компетентності майбутнього вчителя.

Однак як показали результати досліджень Ю. Бабанського (1982), В. Краєвського (2001), І. Лернера (1980), В. Оніщук (1987), В. Паламарчук (1979), А. Савченко (1999), М. Фіцула (2002), І. Харламова (1999), процес навчання будь-якому теоретичному курсу рідною мовою включає 2 блоки: змістовий і процесуальний.

Вивчений нами змістовий аспект формування педагогічної і психологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів відобразив лише змістову сутність їх формування. Розглянемо процесуальну форму набуття цих компетентностей. Процесуальна форма буде ґрунтуватися на методах та засобах засвоєння будь-якого теоретичного курсу з урахуванням знань кожної його частини і умінь їх практичного застосування, що поступово ускладнюються. Відповідні засоби будуть допомогою означеним методам. Вони у сукупності своєї реалізації призведуть до певних професійних досягнень, оцінювання яких має виконуватись як поопераційно, так і комплексно (Ю. Бабанський, 1982; О. Бричев, 2006; О. Квасова, 2009; Р. Мін'яр-Белоручев, 1984; А. Москаленко, 2001; О. Петрашук, 1999; L. Vachman, 1990; A. Hughes, 1992; L. Muresan, 2007).

При цьому як змістовий, так і процесуальній діяльності мають передувати визначення етапів їх реалізації, бо саме в цих етапах враховується вік учнів, їх попередній навчальний досвід, розділи матеріалу, що вивчається, в їх логічній послідовності і домінуючий вид навчальної діяльності на кожному з етапів [0]. Саме ці етапи навчання, на думку вченої, програмують увесь подальший процес засвоєння змісту матеріалу, що вивчається (як педагогічного, так і психологічного). Етапності організації навчальної діяльності підпорядковано:

цілі навчання, елементи предмета навчання, компоненти змісту навчання, методи навчання, засоби навчання і контроль результатів навчання.

Продемонструємо вищезазначене в поетапному формуванні розумових дій на основі теорії П. Гальперіна, згідно з якою реалізується ідея «принципової спільності внутрішньої і зовнішньої діяльності людини, згідно з якою розумовий розвиток, як і засвоєння знань, формування навичок і розвиток вмінь, відбувається шляхом інтеріоризації, тобто шляхом поетапного переходу зовнішньої діяльності (матеріальної) на внутрішній розумовий план. Процес навчання вибудовується на основі психологічних закономірностей навчання; він організований у формі певних етапів засвоєння матеріалу: попереднє ознайомлення з дією – одержання інформації у вигляді різних матеріальних об'єктів – промовляння вголос тієї дії, що засвоюється, або етап зовнішнього мовлення, – промовляння дії, що виконується, самому собі, або етап внутрішнього мовлення, – промовляння дії, що виконувалася, або етап автоматичної дії» [0].

Ураховуючи, що формування педагогічної і психологічної компетентностей ґрунтується на вивченні теоретичного матеріалу і вмінні його подальшого педагогічного застосування, нами було виокремлено 5 етапів реалізації змістової і процесуальної діяльності, базуючись на етапах запропонованих П. Гальперіном. **I етап – мотиваційний**, який обумовлюється необхідністю розуміння студентами практичної значущості для них тієї частини предметного змісту, що вивчається, та способів її застосування для вдосконалення їх професійної діяльності. Крім того, мотивація буде підтримувати інтерес студентів до процесу навчання взагалі та сприяти розвитку їх творчого потенціалу.

II етап вивчення будь-якого теоретичного курсу продовжується його сприйняттям, тому такий етап навчання вважається **рецептивним**, мета якого полягає в засвоєнні тієї частини предметного змісту матеріалу, що вивчається, на рецептивному рівні, тобто володіння здатностями сприймати інформацію на слух, осмислювати її, зіставляти нові відомості з наявними з цієї та суміжної науки, а також відрізнити нову інформацію від подібної, що вже перебуває у свідомості студентів. Такий рівень первинного сприйняття інформації співвідноситься зі знаннями студентів, що мають прояв у здібності виокремити цю інформацію серед інших видів, які були раніше засвоєні, що відповідає рецептивним вмінням студентів.

III етап продовжується вивченням будь-якого теоретичного курсу після набуття студентами рецептивних знань та вмінь. Цей етап передбачає навчання студентів відтворювати набуті знання без будь-яких змін, і тому цей етап формування розумових дій називається **репродуктивним**. Його мета полягає в засвоєнні тієї частини предметного змісту матеріалу, що вивчається, на репродуктивному рівні, що являє здатність відтворювати набуті знання без змін у різних видах мовленнєвої діяльності і відповідає репродуктивним вмінням студентів.

IV етап продовжується вивченням будь-якого теоретичного курсу після розвитку у студентів репродуктивних вмінь. Він передбачає навчання студентів аналізу отриманої інформації, її інтерпретації у вигляді аргументованої згоди чи незгоди з певними аспектами її змісту, а також обговорення набутих знань у різних формах дискусій, тому такий етап формування розумових дій має назву **продуктивний**. Його мета полягає в засвоєнні тієї частини предметного змісту матеріалу, що вивчається, на продуктивному рівні, тобто володіння здатностями відтворювати набуті знання в інтерпретації студентів з обов'язковою аргументацією власних точок зору, що відповідає розвитку продуктивних умінь студентів.

V етап завершує вивчення будь-якого теоретичного курсу розвитком у студентів рефлексивно-творчих умінь, що обумовлює таку назву етапу, як **творчий**. Цілі відповідно до цього етапу полягають в застосуванні тієї частини матеріалу, що вивчається, на творчому рівні. Він являє собою здатність застосовувати здобуті знання в їх розширеному обсязі і в ускладнених видах навчальної діяльності, що відповідає розвитку творчих умінь студентів.

Висновки. У ході проведеного дослідження ми дійшли таких висновків. Змістовий аспект формування педагогічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів полягає у формуванні дидактичної, виховної і організаційної компетенцій, кожна з яких формується як у внутрішньому взаємозв'язку знань та відповідних їм умінь, так і у зовнішньому взаємозв'язку, що полягає в набутті пізнавальної інформації на матеріалі виховного характеру та недопущення при цьому порушення норм взаємодії учнів як на уроках, так і в позачасний час.

Змістовий аспект формування психологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів полягає у формуванні диференційно-психологічної, соціально-психологічної і аутопсихологічної компетенцій, кожна з яких формується у взаємозв'язку одна з одною.

Змістовій і процесуальній діяльності передують визначення етапів їх реалізації. Враховуючи, що формування педагогічної і психологічної компетентностей базується на вивченні теоретичного матеріалу і вмінні його подальшого педагогічного застосування, ми пропонуємо 5 етапів реалізації змістовної і процесуальної діяльності, а саме: мотиваційний, рецептивний, репродуктивний, продуктивний, творчий, які програмуватимуть весь подальший процес засвоєння змісту, що вивчається (як педагогічного, так і психологічного).

Відтак, поданий вище процес формування педагогічної і психологічної компетентностей майбутніх вчителів початкових класів при навчанні теоретичних курсів з педагогіки і психології з урахуванням наведеної системи набуття студентами педагогічних і психологічних знань та вмінь забезпечить формування в них відповідних видів компетентностей: педагогічної і психологічної.

Перспективи. Викладені результати дослідження дають підставу до практичного розроблення моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до їх інтегрованої педагогічної діяльності, що базується на концепції процесуальної інтеграції двох різнотипних предметів, та її реалізації на прикладах педагогічного моделювання.

Список використаної літератури

1. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П.Я. Гальперин // *Исследования мышления в советской психологии* / под ред. В.В. Шороховой. – М.: Наука, 1966. – С. 236–278.
2. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: метод. поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Вінниця: Вінниця, 2008. – 120 с.
3. Диса О.В. Педагогічна система як основа розвитку особистісної зрілості студентів / О.В. Диса // *Вісник Дніпропетровського ун-ту імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. – 2019. – 1 (17). – С. 13–19.
4. Краевский В.В. Методология для педагога: теория и практика / В.В. Краевский, В.М. Полонский. – Волгоград: Перемена, 2001. – 324 с.
5. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / И.Я. Лернер. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
6. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнометодична модель навчання іноземних мов: монографія / Р.Ю. Мартинова. – К.: Вища школа, 2004. – 454 с.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. Стандарт першого рівня вищої освіти, ступеня бакалавра, спеціальності 013 «Початкова освіта». – К., 2016. – 47 с.
9. Фрумкіна А.Л. Трактатування поняття готовності майбутніх учителів початкових класів до їх професійної діяльності / А.Л. Фрумкіна // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. – Запоріжжя, 2019. – Вип. 66. – Т. 2. – С.154–159. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-2.31>
10. Frumkina, Aryna et al. **Readiness of future teachers for integrated teaching of educational subjects in foreign language.** / A. Frumkina // *Práxis Educacional*, [S.l.]. – jan. 2020. – vol. 16. – no. 38. – p. 502–514, DOI <https://doi.org/10.22481/praxisedu.v16i38.6023>.